

TRATATUL DE LA BLAJ TRANSILVANIA INTRĂ SUB STĂPÂNIREA HABSBUGILOR

La 29 August 1526 armata ungară este înfrântă catastrofal de turci la Mohacs. Regele Ludovic II Jagiello moare în mlaștinile pârâului Csele. Doi pretendenți vor disputa tronul Ungariei. Voievodul Transilvaniei, Ioan Zápolya, se încoronează în noiembrie la Székesfehérvár (Alba Regală), iar Ferdinand I de Habsburg se încoronează la Pozsony (Bratislava, Pressburg). În decembrie se deschide un lung conflict între cei doi regi ai Ungariei. În 1529, după ocuparea orasului Buda de otomani, Ioan Zápolya este confirmat de aceștia ca rege.

După moartea regelui, în 1640, Ungaria centrală este transformată în pașalâc cu centrul la Buda. Dieta de la Debrecen, în octombrie 1541, recunoaște suzeranitatea otomană asupra Transilvaniei, care devine principat autonom vasal Imperiului Otoman și din 1543 plătește tribut anual Porții. Dieta de la Cluj legiferează dreptul acordat de sultan de a alege voievodul (din 1576 principele) Habsburgii nu renunță. Isabella, văduva lui Zápolya, îi restituie lui Ferdinand coroana regală și cedează câteva orașe și cetăți din Ungaria și Transilvania. Și astfel Ungaria se află sub stăpânirea politică a unui condominium: otomanii și habsburgii, iar Transilvania este vasala Porții. Între cele două forțe începe o perioadă de confruntări pentru mărirea propriilor posesiuni în detrimentul celeilalte părți.

În Transilvania, după domniile autoritare ale principilor Gabriel Bethlen și a celor doi Gheorghe Rákóczi, otomanii și-au impus fidelii începând cu Acațiu Barcsai, continuând cu Mihail Apafi (1661-1690). Acesta, preocupat de bunăstarea sa, lasă conducerea principatului în mâinile soției sale, Ana Bornemisza, femeie energică, și ale mării nobilimi.

Poarta otomană, impulsionată de ambițioșii viziri din familia Kőprülü, intenționează să dea ovăz calului în pistolul de la Roma. În vara anului 1683, marele vizir Kara Mustafa începe marea campanie de cucerire a Vienei, după care ar fi urmat și atacul asupra Romei, centrul cvilizației apusene. În fața pericolului comun, alianța dintre Imperiul Habsburgic, Sfântul Scaun, Veneția și Polonia încearcă să stăvilească puhoiul otoman. Domnii români Șerban Cantacuzino, Gheorghe Duca și Mihail Apafi sunt obligați să participe la război în tabăra asediatoare. Însă talentul și vitejia ducelui Carol de Lotharingia (Lorena) și ajutorul dat de regele Poloniei Ioan Sobieski înclină

cumpăna victoriei în favoarea imperialilor și la 12 septembrie 1683 trufașa ordie otomană este înfrântă.

Victoria armatelor „Ligii Sfinte” a determinat partida germanofilă din Transilvania condusă de Mihail Teleki să înceapă tratativele cu împăratul Leopold I (1658-1705) încă din 1685. Diplomatul trimis de Curtea imperială din Viena, iezuitul Antide Dunod, a avut ca obiect participarea Principatului la coaliția antiotomană, respectând autonomia Transilvaniei, libertatea celor patru religii, evitarea amestecului în treburile interne și revenirea la vechile granițe. Dunod avea sarcina de a încheia alianța între Transilvania și Țara Românească sub protecția împăratului și aderarea celor două țări la Liga Sfântă. Stările transilvane (dieta) nu au fost de acord cu prevederile tratatelor, nici când Dunod a afirmat răspicat „Vreți, nu vreți, Majestatea sa tot vă va ocroti (Nolens volens proteget vos Sua Majestas)”. Imperialii au recurs la presiuni militare: trupele generalului Veterani au pătruns în Maramureș și Ținutul Chioarului să ierneze, iar generalul Caraffa a intrat în Bihor sub pretextul eliberării Oradiei de sub turci. Dunod a cerut principelui Apafi să întrerupă legăturile cu otomanii și polonezii și să pregătească încartiruirea a 13.000 de oșteni în Bihor. Stările transilvane, prin acordul de la Dumbrăveni (noiembrie 1685), s-au oferit să plătească 100.000 taleri și să furnizeze mari cantități de alimente. Imperialii l-au trimis pe generalul Scheffenberg, care a zdrobit la Sibiu trupele transilvane ce apărau teritoriul.

În urma presiunilor militare imperiale a fost semnat la 28 iunie 1686, la Viena, numitul acord „hallerian” (după numele diplomatului austriac care a impus termenii tratatelor). Tratatul cuprindea 21 de prevederi. Primul punct preciza că împăratul ia Transilvania sub protecția sa, locuitorii obligându-se să lupte cu imperialii contra otomanilor. Al doilea punct prevedea că teritoriile luate de la otomani urmau să revină celor care le ocupau. Prin punctul 19 se impuneau garnizoane imperiale la Deva și Cluj, drept garanție pentru respectarea tratatului prin care vechile legături cu Poarta erau înlocuite cu suzeranitatea împăratului de la Viena. Așadar, pe lângă faptul că țara avea agentul său stabil la otomani, a fost trimis la Viena un consilier ca să anuleze prevederea ocupării Clujului și Devei. Dieta din Alba Iulia, în octombrie 1686, a votat pentru oștire bani și mari cantități de alimente. În februarie 1687, altă dietă, la Făgăraș, a votat și tributul de 70.000 taleri pe an pentru sultan, și așa țara a devenit tributară la două imperii. Otomanii sunt perseverenți în proiectele lor de cucerire, însă insuficiența pregătire nu le oferă șanse de izbândă.

În 1685 sunt înfrânți la Ersékujvár, permițând imperialilor cucerirea unui vast teritoriu în Ungaria Superioară. În 1686 Buda este ocupată de habsburgi.

După marea bătălie de la Mohacs din 12 august 1687, unde marele vizir Suleiman fusese înfrânt categoric de ducele Carol și lăsase pe câmp opt mii de morți, două mii de prizonieri și alte două mii înecați în mlaștină, au fost ocupate relativ ușor mai multe cetăți și fortărețe (cu 161 de ani în urmă, un alt Suleiman, sultanul otoman supranumit Kánunî - Legiuitorul, tot într-o zi de august, în 29, obținuse o mare victorie, iar în acele bălți se înecase independența Ungariei și își pierduse viața regele ungar).

Ducele Carol intenționează să ocupe Transilvania. După victoria de la Mohacs, ajunge în septembrie la Seghedin, unde lasă pedestrima, și cu cavaleria trece Tisa, intrând în Transilvania. Apafi, pentru a cruța țara de ocupație, trimite deputați la Viena care se întorc cu răspunsul că dacă se va împotrivi, va fi vărsare de sânge. Atunci, principele trimite soli ducelui Carol, oferindu-i 100.000 taleri să nu intre cu armata în țară. Ofertele sunt respinse, armata germană înaintează. La 16 octombrie ajunge la Cluj. Clujenii încearcă apărarea și închid porțile. În urma bombardamentului de artilerie, orașenii permit intrarea lui Carol și a statului major. Oastea germană este repartizată prin țară, în cetăți și orașe. Delagații lui Apafi încearcă fără succes să inițieze tratative cu arhiducele Carol de Lorena. Apafi fuge de la reședința sa de la Ernot (Radnot, Iernut) la Sibiu. Carol înaintează cu trupele până la Blaj, iar el se oprește în castelul Cetatea de Baltă, la trei ore distanță.

Carol era iritat de aristocrația transilvană, însă fiind un om superior și-a înfrânt mânia. La 27 octombrie 1687, a fost încheiat Tratatul de la Blaj, numit și Tratatul ducelui Carol. Acesta consfințează, din ziua de 27 octombrie 1687, trecerea Transilvaniei în posesia Casei de Habsburg. Tratatul era redactat în limba latină și cuprindea două capitole (părți) și 34 de articole (puncte). Primele șase se

refereau la țară și obligațiile către armata imperială, celelalte 28 la locuitori (principe, familia sa, dregători, nobili, populație).

În prolog se mulțumește lui Dumnezeu că ajutase armatele creștine confederate să obțină victorii strălucite asupra turcilor și locuitorii au scăpat din jugul otoman. Tratatul se încheie cu scopul salutar de a elibera populațiile creștine, între ducele Carol în numele Majestății Sale pe de o parte, cu principele Mihail Apafi și sfaturile țării pe de altă parte și prevede prin convenție condițiuni din care amintesc câteva.

Cap. 1. Punct 1 - Principele ține înăuntrul țării la iernat o parte din armata imperială care se va încartirui în douăsprezece cetăți și orașe: Sibiu, Cluj, Bistrița, Alba Iulia, Sas-Sebeș, Orăștie (Szászváros), Oșorhei, Deva, Gherla, Șimleu (Somlyó), Monastur, Teiuș.

2 - Țara va contribui cu alimente pentru armata imperială (grâu, făină, carne, vin, ovăz etc. etc.) și nutrețuri (pentru vite), lemne de foc, sare, lumină etc.

3 - Se vor da în fiecare lună în cantitățile calculate de comisarul armatei.

4 - 700.000 florini renani în șapte rate între 15 noiembrie 1687-30 iunie 1688.

5 - Toate numai din Transilvania proprie, nu din comitatele anexate de la Ungaria.

6 - Condițiile de mai sus vor obliga pe duce să respecte cele 28 condiții specificate de țară amănunțit, prin consilierii apafiani și membrii dietei, care dovedesc o neîncredere și temere bătătoare la ochi, să nu fie înșelați și păcăliți.

Urmau 28 de prevederi despre țară.

- Principele, familia, consilierii și deputații cu magnații (marii nobili) și averile lor pleacă din Sibiu fără a fi oprți sau atacați (Carol nu-i îngăduia în Sibiu).

- În locuințele lor vor fi așezați soldați.

- Libertatea celor patru religii.

- Comandanții oastei nu se amestecă în administrație, recunosc autoritatea principelui în toată țara.

- Nu se confiscă averile nobililor, cereale, alte bunuri.

- Amnistie generală pentru cei ce au ridicat armele contra imperiului.

- În orașe nu se pun garnizoane prea mari.

- În primăvara viitoare (1688) pleacă toate trupele și urmează o nouă învoire.

- Nu va fi împiedicată convocarea dietei.

Tratatul a fost semnat de Carol și trei delegați transilvani (Actum in Castris Caesareis penes Balasfalvam [Blaj] positus die 27 Octobr. 1687).

Ca orice pe lumea aceasta, tratatul a avut și părțile lui bune, și cele rele.

E greu de făcut o balanță între unele și celelalte, mai ales că oamenii judecă prin prisma propriului interes, cu propriul microscop sau telescop.

Expresia: a fost înlocuit jugul de lemn otoman cu cel de fier austriac (german) conține mult adevăr rațional (nu visceral).

Cronicarul maghiar Mihail Cserei cugeta: ...Nimeni, niciodată, nici creștini și nici păgâni nu au ocupat mai ușor o țară ca atunci Transilvania, când fără o pocnitură de bici toți și-au plecat capul. Totuși, unii contemporani considerau tratatul ca un bun câștig pentru Transilvania. Țara era apărată de 27.000 de oșteni, al căror număr putea fi dublat în schimbul unor condiții moderate.

Principele Apafi a fost rănit de ducele Carol, prin faptul că acesta l-a alungat din Sibiu. După două zile de la încheierea Tratatului, a trimis pe generalul Scheffenberg să-l determine pe principe să părăsească orașul. Acesta nu a lăsat familia princiară nici să-și termine prânzul și în timp ce Apafi ieșea pe poarta Cisnădiei, mergând spre Făgăraș, trupele imperiale, în răpăit de tobe, intrau în Sibiu pe alte porți. Transilvania a fost împărțită în districte militare de austrieci. Orașele și fortărețele au fost ocupate fără rezistență. După ce-a văzut țara supusă atât de ușor, Carol a plecat, lăsând la comandă doi generali renumiți.

Câțiva ani mai târziu, la 4 decembrie 1691, a intrat în vigoare documentul numit Diploma leopoldină. Acesta stabilea normele legale ale noii guvernări a Transilvaniei pentru 150 de ani. În vederea elaborării actului, sosise la Viena, la 8 septembrie, delegația ardeleană condusă de Nicolae Bethlen. Tratatul dintre doi membri ai consiliului imperial și generalul Caraffa, pe de o parte, și delegația

TRATATUL DE LA BLAJ - TRANSILVANIA INTRĂ SUB STĂPÂNIREA HABSBUGILOR

ardeleană, de cealaltă parte, au fost încheiate la 16 octombrie, prin semnarea acordului care a fost ratificat la 4 decembrie 1691. Cuprindea 18 puncte și stabilea raporturile politice, economice și juridice ale Transilvaniei cu Imperiul Habsburgic. Principatul Transilvaniei era subordonat direct împăratului și beneficia de un statut special care confirma privilegiile celor trei națiuni politice: maghiari, sași, secui (de Români nu se pomenea) și drepturile celor patru religii recepte: catolică, luterană, calvină, unitariană. Transilvania era obligată să verse în tezaurul imperial 50.000 taleri în timp de pace și 400.000 florini renani în timp de război.

A fost creată noua putere executivă în Transilvania, Guberniul, înființat la 9 aprilie 1692. Reprezenta organul executant al deciziilor Curții imperiale.

În 1694, Guvernul a înfruntat Cancelaria aulică cu membri aleși de imperiali.

Același cronicar maghiar Mihail Cserei nota: ...Acesta (comandantul trupelor imperiale din Transilvania care avea puteri discreționare) a luat bâta din mâinile domnilor și i-a învățat să asculte de sunetul tobelor.

După intrarea în vigoare a Diplomei leopoldine, Curtea imperială nu mai discuta, ci dădea ordine. Jugul de fier imperial se instaurase.

VIOREL GH. SPETEANU

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*